

نقش فناوری در سند راهبردی تهران - مسکو

امیر خداداد همدانی

مدرس دانشگاه

مشاور حقوقی استارت‌آپ‌ها

ماده ۴ قانون موافقتنامه همکاری‌های علمی و فناوری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت فدراسیون روسیه تأکید دارد که طرف‌ها با توجه به اولویت‌های فناوری، علمی و اقتصادی ملی و نیز مناسبات شکل گرفته و تجربیات اندوخته شده، توجه خاصی را به توسعه همکاری در زمینه تحقیقات علمی و فناوری داشته باشند. این سند همکاری با توجه به اهداف روسیه در توسعه استفاده از ظرفیت‌های فناوری‌های نوین به همراه تعامل با کشورهای نظیر ایران موضوعی استراتژیک برای این کشور محسوب می‌شود. ایران و روسیه در حال تعمیق و گسترش روابط خود در ابعاد اقتصادی، نظامی و فناوری هستند، زیرا فشارهای امریکا و اتحادیه اروپا دسترسی آنها به بازارهای خارج از کشور و فناوری را محدود می‌سازد. مسکو امیدوار است که توسعه همکاری‌ها با متحدانش در جبران کمبودهای داخلی و رقابت موفقیت‌آمیز با ایالات متحده در فناوری‌های مهم مفید باشد. در این راستا به موقعیت‌های کنونی همکاری در زمینه‌های مختلف و بویژه تعاملات فناورانه اشاره و در پی آن برای توسعه دادوستدهای علمی پیشنهاداتی مطرح می‌شود:

۱ استقبال از استارت‌آپ: چندی پیش وزیر ارتباطات روسیه اظهار داشت: «مسکو در زمینه‌هایی چون امنیت شبکه و موبایل پلتفرم آماده همکاری با تهران است و روسیه از ایران درخواست دارد که با آماده‌سازی ظرفیت‌های خود، زمینه‌های امضای سند همکاری را فراهم آورد». این‌گونه بود که «ماکسیم» به عنوان شرکت تاکسیرانی اینترنتی در اواخر سال ۲۰۱۷ به ایران آمد و ابتدا در تهران آغاز به کار کرد. به مرور و با توجه به استقبال مردم از این استارت‌آپ فعالیت آن در شهرهایی مثل کرج، ساری، رشت، قم، اصفهان، کرمانشاه، شیراز و بندرعباس هم گسترش پیدا کرد. این استارت‌آپ روسی که به‌عنوان یکی از موفق‌ترین برندهای تاکسی اینترنتی در دنیا

شناخته شده، در برخی شهرهای ایران هم بازار خوبی پیدا کرد. اما ظرفیت‌های جوانان نوآور ایرانی هم باید برای روس‌تبارها معرفی شود تا فعالیت چشمگیر وبسایت‌ها و استارت‌آپ‌های ایرانی در حوزه فرهنگ و هنر برای توسعه روابط فرهنگی ارمغان ویژه‌ای داشته باشند و شرکت‌های روسی بتوانند برای تبلیغات و معرفی شرکت‌ها و محصولات تجاری و فرهنگی خود از این بسترهای اینترنتی که برخی از آنها از پربازدیدهای دنیا هستند به‌خوبی استفاده کنند. علاوه بر آن در حوزه فین‌تک اپلیکیشن‌های بسیار سودمندی در بازار ایران عرضه شده که بهره‌گیری از آنها باعث کاهش حجم مراجعات به شبکه بانکی، بورس و بیمه، تسهیل تعاملات مالی در این شبکه‌ها و تغییر الگوی پرداخت سنتی به آنلاین شده است و این اپلیکیشن‌ها روزانه ده‌ها میلیون دلار پول را جابه‌جا و تراکنش‌های مالی را تسریع می‌کنند. پس با تعاملات مفید می‌توان به ایجاد بسترهای مشترک پرداخت آنلاین و ارائه خدمات نوین تجارت بین شرکت‌های فناوری اطلاعات ایران و روسیه امیدوار بود.

۲ صندوق مشترک پژوهش و فناوری؛ یکی از الزامات همکاری‌های فناورانه، بویژه در سطح بین‌المللی، تأمین مالی کارآمد و هوشمندانه است و در اکوسیستم فناوری و نوآوری ایران، بار اصلی تأمین مالی شرکت‌های دانش‌بنیان و استارت‌آپ‌های حوزه فناوری برعهده صندوق نوآوری و شکوفایی و شرکای راهبردی آن، یعنی صندوق‌های پژوهش و فناوری است. از این رو صندوق‌های پژوهش و فناوری آمادگی مناسبی برای تأمین مالی شرکت‌های دانش‌بنیان و استارت‌آپ‌ها دارند. بنابراین شرکت‌های روسی می‌دانند که طرف‌های ایرانی توسط صندوق‌های پژوهش و فناوری پشتیبانی می‌شوند. البته تأسیس صندوق یا صندوق‌های مشترک میان تهران - مسکو برای تأمین مالی همکاری‌های فناورانه با ایجاد خط اعتباری مشترک، همکاری‌های فناورانه میان دو طرف را تسهیل و پشتیبانی می‌کند.

۳ خانه نوآوری؛ ایران قبلاً در کشورهای چین، کنیا و

سوریه خانه نوآوری ایران را راه‌اندازی کرده بود و روسیه به عنوان یکی از کشورهای اتحادیه کشورهای مستقل همسود یا کشورهای مستقل مشترک‌المنافع ظرفیتی راهبردی دارد تا شرکت‌های دانش‌بنیان ایرانی محصولات خود را به فروش برسانند و قابلیت صادرات مجدد به کشورهای همجوار را نیز داشته باشند. پس تأسیس خانه نوآوری در مسکو با توجه به وجود حدود ۱۰ هزار شرکت دانش‌بنیان ایرانی که ظرفیت‌های قابل توجهی برای عرضه محصولات هم در داخل کشور هم در بازارهای بین‌المللی دارند و یکی از اهداف صادراتی ایران، بازار روسیه است، فرصت جدیدی برای شرکت‌های دانش‌بنیان فراهم و محصولات دانش‌بنیان ایرانی را وارد بازارهای بین‌المللی می‌کند تا با ابزارهایی که در اختیار دارند رشد صادرات محصولات دانش‌بنیان را شاهد باشیم.

البته گرچه زمینه‌های توسعه تعاملات تهران و مسکو ابعاد مختلفی را شامل می‌شود اما با توجه به رویکرد این یادداشت، چند پیشنهاد را برای تعمیق روابط فناورانه ایران و روسیه مطرح می‌کنیم:

الف - استعداد اوراسیا؛ کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا در راستای رفع کمبودهای علمی و فناوری خود اقدام کرده و یک ساختار همکاری‌های علمی و فناوری را در نظر دارند، بنابراین بهره‌مندی از دیپلماسی فناورانه در این اتحادیه می‌تواند به برقراری روابط علمی برای ایران در حوزه‌هایی شامل فناوری هوایی، نانو و مواد جدید، زیست فناوری و تجهیزات پزشکی، فضایی، علوم شناختی، استارت‌آپ‌ها، همکاری‌های دانشگاهی، همکاری منطقه‌ای، حوزه ارتباطات (ICT) و علوم پایه منجر شود. پس توسعه صادرات دانش‌بنیان‌ها فرصتی است که با ارائه تعرفه‌های گمرکی ترجیحی در این اتحادیه می‌تواند برای ایران جذابیت بیشتری داشته باشد.

ب - داغستان دروازه تجارت با روسیه؛ تجار روسیه و داغستان علاقه‌مند به فناوری پیشرفته ایران هستند تا روی آنها سرمایه‌گذاری کنند، پس با توجه به موقعیت استراتژیک منطقه داغستان در حوزه صادرات و ارتباط این منطقه با حوزه اوراسیا، ایران می‌تواند پل ارتباطی برای صادرات محصولات به آن منطقه و برعکس ایجاد کند. به نظر می‌رسد شناسایی پتانسیل شرکت‌های فعال و معرفی آنها به کشور داغستان بسته به نیاز منطقه و جذب حمایت‌ها، باید در دستور کار باشد.

ج - ظرفیت منطقه آزاد انزلی؛ از نکات جالب توجه در همکاری دو کشور همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌استانی است که در این میان تاکنون، ۶۹ منطقه فدراسیون روسیه با جمهوری اسلامی ایران در زمینه‌های مختلف روابط تجاری - اقتصادی داشتند. مسکو، استان‌های آستاراخان و راستوف، شهر سنت پترزبورگ، استان‌های سوردلوفسک، مسکو، لیپتسک و وولگدا، سرزمین‌های پرم و استاورپل، مناطق پیش‌تاز در این بخش هستند. از سوی دیگر توانمندی‌ها و ظرفیت‌های منطقه آزاد انزلی به عنوان یک بستر مهم بویژه در زمینه‌های ترانزیتی، تجاری، پردازش کالا و صادرات به روسیه جایگاه ویژه‌ای در مسیر توسعه مراودات اقتصادی ایران و روسیه دارد و در این بین فروش در شبکه فروشگاه‌های عرضه‌کننده کالاهای ایرانی در مناطق مختلف فدراسیون روسیه با استفاده از استارت‌آپ‌های سهل‌الوصول یک پیشنهاد عملی و قابل دسترس است.

سرانجام اینکه امید است همکاری‌های گذشته تهران - مسکو که در قالب قرارداد و معاهده تعریف شده بود به تفاهمنامه تبدیل شود و مفاد آن براساس شرایط جدید منطقه‌ای، بین‌المللی و روابط دو کشور، برای ارتقای همکاری‌های دوجانبه بازنویسی و به یک توافقنامه جامع همکاری راهبردی مبدل شود تا فناوری و استارت‌آپ‌های ایران و روسیه در سند راهبردی جدید ۲۰ ساله نقش مهمی را ایفا کنند.

